VORDENSE KRONYCK

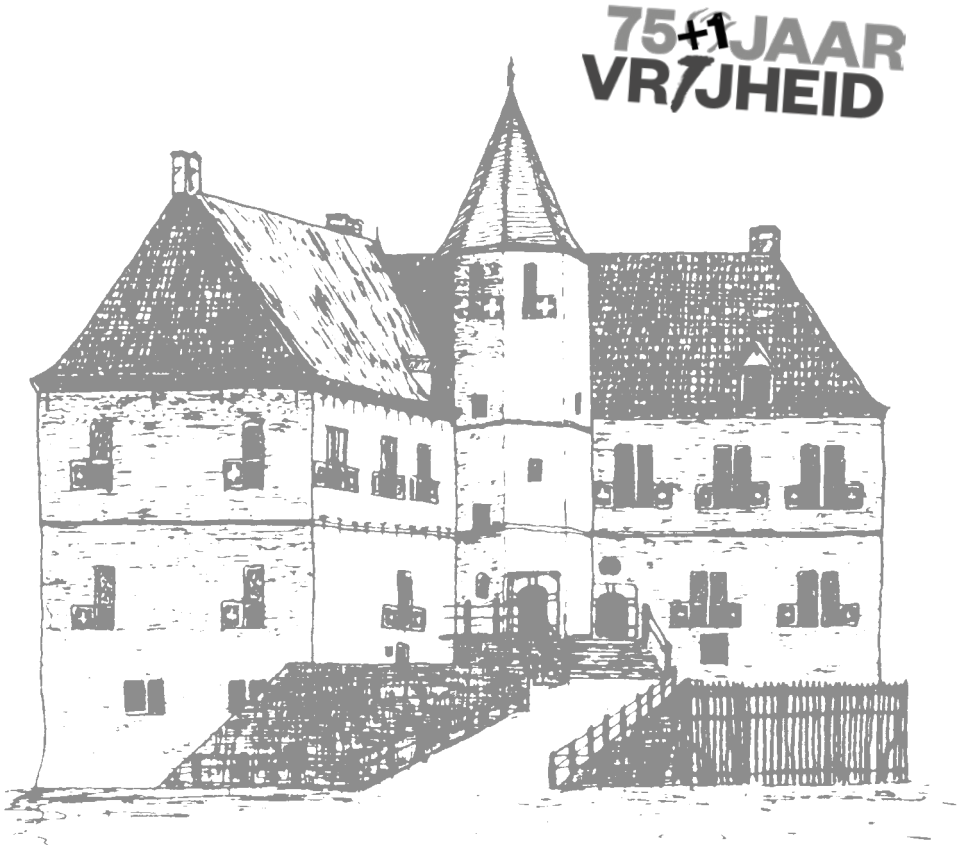

40e jaargang
no. 1, juni 2021

COLOFON

Vordense Kronyck is het verenigingsblad van de Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden. Het stimuleren van de belangstelling voor en verbetering van het inzicht in de geschiedenis van de vroegere gemeente Vorden behoren tot de taken die de vereniging zich ten doel heeft gesteld. Het bevat bijdrages van personen die onderzoek hebben gedaan naar diverse aspecten van de lokale geschiedenis en vervolgens hun bevindingen op schrift hebben gesteld. Daarnaast streeft zij ernaar om zaken van cultuurhistorisch belang, zoals historische bouwwerken, folkloristische gebruiken en het lokale dialect van het Nedersaksisch te behouden.

Vordense Kronyck verschijnt tweemaal per jaar en het bevat zo mogelijk ook artikelen die geschreven zijn in de lokale variant van het Nedersaksisch. Concept-artikelen kunnen worden aangeleverd door zowel leden als niet-leden. De redactie van Vordense Kronyck beslist na overleg met auteur(s) over plaatsing, c.q. eventuele aanpassingen.
Artikelen, of gedeelten daarvan, mogen worden overgenomen onder bronvermelding en met schriftelijke toestemming van de Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden.

Lidmaatschap
Het lidmaatschap staat open voor een ieder die belangstelling heeft voor of zich op enigerlei wijze verbonden voelt met Vorden en haar geschiedenis. Het lidmaatschapsgeld per jaar bedraagt bij een dubbel lidmaatschap € 32,-, voor een enkel lidmaatschap is dat € 25,-.

De vereniging is opgericht op 30 maart 1981.
De vereniging is ANBI-gecertificeerd.

Oplage
425 exemplaren

ISSN-nummer
1383-049X

Bankrelatie
Rabobank, rekeningnummer/IBAN:
NL74 RABO 0366406523,
t.n.v. Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden

Bestuur
Voorzitter
F. van Setten
T: 06 – 21 52 81 10
E: fmvansetten@gmail.com

Secretaris
mw. A. Menkveld-Wullink
Dorpsstraat 2, 7251 BB Vorden
T: 0575 – 55 33 70
E: info@oudvorden.nl

Penningmeester
G. Vlogman
T: 0575 – 55 25 42
E: gerritvlogman@gmail.com

Leden
mw. E. Steeman
T: 0575 – 55 21 66
E: es.steeman@gmail.com

J.G.M. Berentsen
T: 0575 – 55 33 68
E: jgberentsen@gmail.com

R.J. van Overbeeke
T: 0575 – 55 14 95
E: rjvanoverbeeke@gmail.com

J.M. Ilbrink
T: 0575 – 55 26 66
E: rinus.ilbrink@gmail.com

Redactie Vordense Kronyck
J.M. Ilbrink
T: 0575 – 55 26 66
E: rinus.ilbrink@gmail.com
E.H. Vrieler
T: 0575- 55 43 09
E: b.vrieler@gmail.com

Ledenadministratie
J.G.M. Berentsen
T: 0575 – 55 33 68
E: jgberentsen@gmail.com

Kvk-dossiernummer
40103440

Website
www.oudvorden.nl

OUDHEIDKUNDIGE VERENIGING OUD VORDEN

75+1 JAAR VRIJHEID

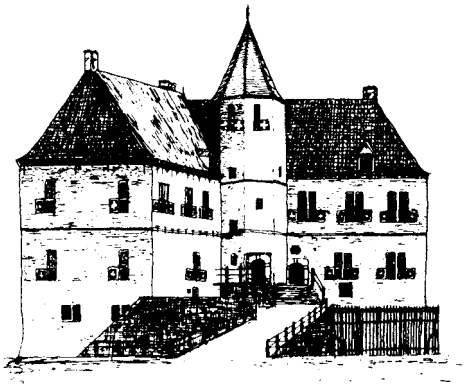

VORDENSE KRONYCK

40e jaargang
no. 1
juni 2021

INHOUDSOPGAVE

Van de voorzitter	Frank van Setten	3
Van de redactie	Rinus Ilbrink, Bert Vrieler	4
Verenigingsnieuws		
• Notulen digitale jaarvergadering maart 2020	Anja Menkveld	5
• Jaarverslag 2020-2021	Anja Menkveld	5
Dagboeknotities van een krijgsgevangene	Hendrik Eskes	7
De Duitse Organisation TODT in 1944	Geurt Harmsen	9
Duitse ring van het Afrikakorps 1941	Jean Kreunen	11
Herinneringen	Dina Verkerk - Slöetjes	14
Het Openbaar Vervoer in de Achterhoek tijdens de Tweede Wereldoorlog	Frank van Setten	18
Onderduikers op Het Hoge	Joke Buunk-Nieuwenhuis	22
Mijn herinneringen	Wim Jansen	24
Een Joods kind op de Julianaschool	Joke Wiltink	31
Het ging ons kort langs de klungels	Geurt Harmsen	32
Extra foto's		33

Stoppertjes/opvullingen uit "Kotte riemkes" en "Een ander Riempken" van Erik Knoef

Foto's van auteurs en uit archief Oud Vorden

Frank van Setten

VAN DE VOORZITTER

Met groot plezier en inzet is er weer gewerkt aan deze nieuwe uitgave van onze Kronyck. Het is nu extra fijn om op deze manier weer iets van ons te kunnen laten horen. Het is immers zo lang stil geweest en de contacten met onze leden missen we enorm. Door Corona geen avonden, geen nieuwjaarsreceptie en geen bezoek in het Old Vorden Huus. Gelukkig doemt er licht aan de horizon. Doordat steeds meer van ons ingeënt zijn, overwinnen we de pandemie en hopelijk kunnen we na de zomer de draad weer oppakken met de avonden en staat de deur bij ons weer open. Als bestuur kijken we daar enorm naar uit en bereiden alweer het één en ander voor.
Deze Kronyck staat weer voor een groot deel in het teken van de 2e Wereldoorlog. Tijdens de herdenking 75 jaar vrede vorig jaar hebben we veel artikelen gekregen, die allemaal de moeite waard zijn om gelezen te worden. Vandaar deze reeks artikelen, waarin persoonlijke ervaringen aan de orde komen of een beschrijving vormen van organisaties tijdens de oorlog.
We wensen u veel leesplezier bij deze artikelen over een periode in onze geschiedenis, die nog steeds bij velen een grote indruk achter laat. In dit verband verwijs ik ook nog graag naar onze website en de daarop digitaal te bezoeken “75+1 expositie”.
Rest mij nog een mooie zomer toe te wensen met meer vrijheden dan de afgelopen maanden en we hopen u in het najaar weer persoonlijk te kunnen ontmoeten.

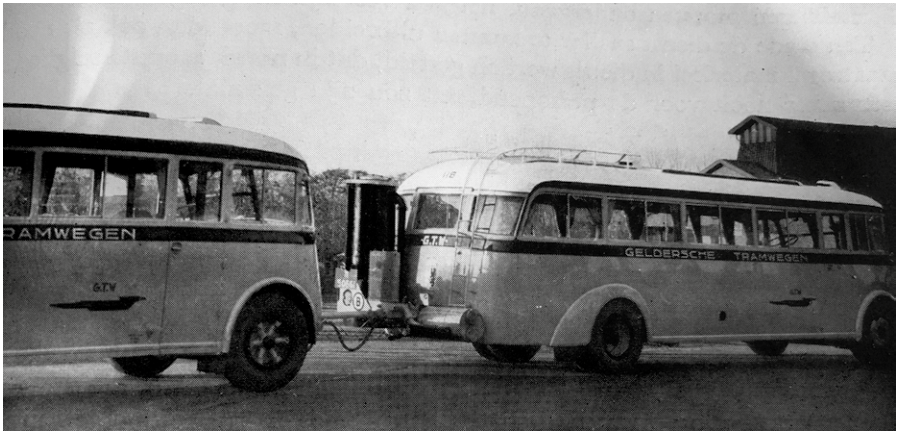

Een bus, voorzien van een houtgenerator, met een aangekoppelde bus zonder motor (zie artikel op blz. 18 e.v.).

Rinus Ilbrink
Bert Vrieler

VAN DE REDACTIE

We leven nu in het 'tijdperk' van de coronapandemie waarin alles is dan anders. Hoewel het verenigingsleven al meer dan een jaar stil ligt, kon de redactie min of meer normaal doorgaan met het verzamelen en beschrijven van historische verhalen en feiten. Publiceren vond in juni en december vorig jaar, en nu in juni 2021, plaats.

We kregen de beschikking over veel kopij waarin het Vordense leven in de Tweede Wereld Oorlog beschreven en getoond wordt. Vorig jaar hebben we in juni al het vrijheidsnummer "75 jaar Vrijheid" uitgegeven. De hoeveelheid materiaal die we kregen aangereikt én de aandacht die dit jaar aan "75 + 1 jaar Vrijheid" geschonken wordt, maakt het mogelijk nogmaals een vrijheidsnummer uit te geven. Hoewel er, vergeleken met veel andere plaatsen in Nederland, in Vorden niet heel veel zaken de openbaarheid haalden, is het toch heel mooi dat nu, 76 jaar na de bevrijding, nog steeds onbekende Vordense verhalen en belevenissen van Vordenaren gepubliceerd kunnen worden.

U vindt in deze Kronyck weer een keur aan belevenissen uit de donkere oorlogsjaren, die ons nog steeds bezighouden. Uw speciale aandacht vragen we voor de ingelegde wandel- en fietsroute "Vorden in Verzet" die leidt langs plekken waar "gewone" bijzondere Vordenaren hun heldendaden verricht hebben. De in Vorden woonachtige Amsterdammer Dirk Veenstra heeft de route, na raadpleging van vele personen en schriftelijke bronnen, samengesteld. Hopelijk geeft het u meer inzicht in die tijd en hebt er veel plezier aan!

Ook hadden we als vereniging 'Oud Vorden' in 2020 het plan gevat om onder het landelijke thema '75 jaar vrijheid' een expositie samen te stellen van foto's die in ons bezit zijn uit die jaren, aangevuld met documenten en materialen die ons in bruikleen werden gegeven.
Na alle voorbereidingen lagen de materialen klaar om opgehangen en neergelegd te worden….. De coronacrisis gooide roet in het eten. Inmiddels zijn we in april 2021 aanbeland en nog steeds is het niet mogelijk aantallen belangstellenden in ons Old Vorden Huus te ontvangen.
Na overleg tussen bestuur en de betrokken commissies is besloten het geheel digitaal te presenteren op onze website. In deze "digitale expositie" is een interessante collectie beelden en informatie verzameld, zodanig dat veel facetten van '40-'45 getoond en beschreven worden. Uiteraard militaire zaken alsook veel afbeeldingen die met de dagelijkse gang van zaken in ons Vorden te maken hebben. Kortom: een aanrader om onze website te bezoeken en deze expositie te bekijken.

Notulist
Anja Menkveld

NOTULEN DIGITALE JAARVERGADERING MAART 2020

Vanwege de coronacrisis kon de geplande vergadering op 25 maart 2020 helaas niet doorgaan. De leden hebben daarom de benodigde stukken per mail of per post ontvangen en konden daarna via mail of post hierop reageren.

Notulen jaarvergadering 20 maart 2019 Goedgekeurd.

Jaarverslag 2019-2020 Gepubliceerd op de website van onze vereniging.

Financieel Jaarverslag De exploitatierekening en de balans van 2019 zijn goedgekeurd door de leden en terug te vinden op de website.

Verslag kascommissie
Hans Moor en Ellen Stehman hebben de kascontrole uitgevoerd. Ze stelden voor het bestuur te dechargeren voor het gevoerde beleid.

Ellen stopt als kascommissielid. Ze wordt hartelijk bedankt voor het geleverde werk. Fons Huurneman neemt haar plaats in. Hans en Fons zullen volgend jaar (maart 2021) de kas controleren.

Bestuursverkiezing
Rinus Ilbrink en Gerrit Vlogman zijn aftredend en herkiesbaar. Ze worden herbenoemd door de leden.
Henk Vaags is aftredend en niet herkiesbaar. Henk wordt hartelijk bedankt voor het vele werk wat hij gedaan heeft voor de vereniging als bestuurslid monumenten- en bouwzaken en als waarnemend voorzitter.
Door het bestuur wordt voorgesteld om Frank van Setten te benoemen als nieuwe voorzitter. De leden zijn hiermee akkoord.

JAARVERSLAG 2020-2021

Helaas zorgde de coronacrisis ervoor dat de maandelijkse avonden van onze vereniging en de excursies de afgelopen tijd niet door konden gaan. Laten we hopen dat het einde gauw in zicht komt en dat we in het najaar ‘21 weer gewoon kunnen starten met onze activiteiten. Toch is er veel werk verzet binnen onze vereniging. Hieronder volgt een opsomming.

Expositie 75 jaar Bevrijding 31 maart t/m 9 mei 2020: Deze expositie was door een aantal leden helemaal voorbereid. Veel werk verricht! Hopelijk kan de expositie in de nabije toekomst door iedereen bekeken worden.

Middagpräötjes en opening Old Vorden Huus: Helaas kwam hieraan vanaf half maart tijdelijk een eind aan vanwege de corona.

Verzamelalbum Vriendelijk Vorden: Albert Heijn Grotenhuys en Vereniging Oud Vorden hebben samen het prachtige verzamelalbum Vriendelijk Vorden uitgebracht. Het werd door de bevolking van Vorden zeer goed ontvangen. Veel Vordenaren zijn in de weer geweest om het album met de 301 afbeeldingen vol te krijgen.

Digitale quiz: Via de mail kregen de leden 7 keer een digitale quiz toegezonden. De antwoorden op de 10 vragen konden gevonden worden op de website.

Open Monumentendag: Bij kasteel Hackfort heeft Oud Vorden tijdens de Open Monumentendagen een stand bemand. Er werden foto's van 7 boerderijen behorende bij het landgoed Hackfort getoond.

Rabo Support Actie 2020: Veel leden hebben hierbij gestemd op Oud Vorden.
Het leverde de vereniging €1273 op.

Virtuele Niejaorsvisite: Omdat er geen fysieke Niejaorsvisite kon plaatsvinden, heeft de fotocommissie een pittige fotoquiz met 32 vragen gemaakt. Deze kon niet alleen door de leden, maar door iedereen die interesse had digitaal ingevuld worden. 700 mensen zijn ermee in de weer geweest. Van de 70 inzendingen kwamen Bennie en Jo Harmsen als winnaars uit de bus. (zie foto)

Commissies:
De diverse commissies blijven zeer actief. In de Kronyck van december 2020 is een verslag te vinden van elke commissie.

Het ledental momenteel: **513** leden.

In 2020 zijn de volgende leden ons ontvallen:
Mevr. C.A. Wolters-Scheffer
Vosterweg 1
Dhr. G. Gille
De Delle 45
Mevr. R.L. van Holthe tot Echten-van Hoogstraten
Weidemanweg 6
Mevr. L. Arkeveld-Wolbert
Brinkerhof 87
Dhr. J.A. Norde
Raadhuisstraat 8
Mevr. W. Brouwer-Kollen
Prins Clauslaan 3
Dhr. E.V. Gatacre
Wiersser Allee 9
Mevr. W.J ter Maten-Marsman
Margrietlaan 8
Dhr H.J. Reindsen
Burg. Galleestraat 39
Dhr. J.A. Swart
De Decanije 10
Dhr B.W. Grotenhuys
Willem Alexanderlaan 57

Jo en Bennie Harmsen krijgen de 1e prijs uitgereikt door Gerrit Vlogman

Hendrik Eskes

DAGBOEKNOTITIES VAN EEN KRIJGSGEVANGENE

Eind jaren ‘20 had Hendrik Eskes, kruidenier uit Delden, als infanterist zijn dienstplicht vervuld. In 1939 werd hij opnieuw onder de wapenen geroepen met als standplaats Brummen. Hij diende daar in het 35e Regiment Infanterie, dat het gebied tussen Zutphen en Westervoort, ten westen van de IJssel, moest bewaken.

Bij boer Wassink, Hendrik zit het meest rechts, naast de kar.

Na 10 mei 1940, toen de Duitsers ons land binnenvielen, heerste er ook onder de militairen grote verwarring wat te doen. Tegenstrijdige berichten volgden elkaar snel op. Van “Geen tegenstand bieden wanneer de Duitsers aanvallen” tot “Doe je plicht en houdt stand”. Uiteindelijk kwam het definitieve bevel de strijd te staken.

Uit het dagboek: “De luitenant vertelde ons dat we krijgsgevangenen waren en dat we heel gewoon en rustig naar ons eigen kwartier konden gaan slapen. We moesten dan maar afwachten wat ze verder met ons zouden doen. Gemakkelijke krijgsgevangenen waren we en dan nog wel zonder dat we werden bewaakt..... Net makke schaapjes. Nee, uilskuikens waren we. Als ik daar nog aan denk, kan ik mezelf nog wel voor het hoofd tikken.

We hadden ons met een groep van 7 man in ons kwartier opgesloten om ons zo voor de vijand te verbergen. Echter, een politieagent vond ons. We moesten verzamelen in Brummen op het Marktplein om afgevoerd te worden. Het verhaal ging daar rond dat Vorden en Ruurlo helemaal platgeschoten waren..... Ik heb nog via een Brummense meneer (winkelier Grotenhuis aan de Ambachtstraat) een krabbeltje kunnen zetten en hij heeft gezorgd dat het (nogal wat later) thuisbezorgd werd! (Zie afbeelding blz. 8).

We marcheerden richting Zutphen en via de door de Duitsers gelegde noodbrug liepen we de stad door..... richting Vorden! Halverwege Vorden kwamen we steeds meer bekenden tegen. Het weerzien met mijn vrouw was emotioneel, zo blij waren we elkaar te zien! Omdat alles in Vorden vol was, konden we, opgepropt en wel, overnachten in de kleuterschool aan Het Hoge. Daar hadden we ook contact met onze familieleden.

Na 2 dagen kwam de burgemeester vertellen dat we moesten vertrekken. De weg naar het station viel ons allen zwaar.... We werden in goederenwagons gepropt die al geruime tijd in de zon hadden gestaan. Het was er

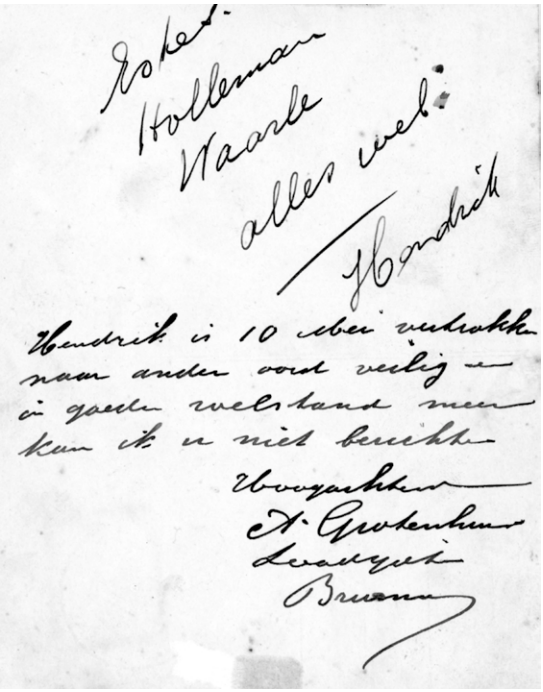

Het kattebelletje “alles wel”.

smoorheet. Al spoedig waren onze veldflessen leeg. We kregen slechts enkele flessen gevuld, net over de grens.

De trein reed naar het noorden, uiteindelijk kwamen we na een helse, verstikkende tocht aan in Hoogstede, (ongeveer 40 km ten oosten van Hardenberg, red.). De voorzieningen waren slecht en na een week gingen we weer op transport. Nu naar het zuiden, waar we vandaan gekomen waren, dus misschien terug naar Nederland? Nee, de trein boog af naar het oosten. Na anderhalve dag in overvolle wagons kwamen we in Berlijn aan, waar gewacht werd... Uiteindelijk kwam de trein in Fürstenberg aan, waar we uit moesten stappen en in ons 3e interneringskamp terechtkwamen. Alle kleren moesten uit en werden in een soort oven met giftig blauwzuur ontsmet. Zelf dienden we ontluisd te worden, we moesten elkaars haar afscheren, zodat we geheel kaal werden. Daarna onder de douche en werden we ingesmeerd met een soort kalk dat nogal bijtend was. Uiteindelijk was het erg moeilijk je eigen kleren weer terug te vinden. Ik heb ze daarna de hele tijd van krijgsgevangenschap niet weer uitgehad..... We werden per 400 man in enorme barakken ondergebracht en sliepen in stapelbedden, 3 hoog. ’s Morgens vroeg uit bed, wassen, ontbijten en naar gymnastiek. Daarna werden we bezig gehouden met marcheren en .. zang en spel! Een leuke afwisseling voor wie ervan hield. Dit herhaalde zich elke dag. Het kamp was heel groot en steeds werd er weer bijgebouwd. De grond was slecht en er groeide haast niets. Er zaten ook honderden Poolse gevangenen, die helemaal niets meer hadden, zodat er nog weleens eten uitgedeeld werd. Het beste moment van elke dag was de dagsluiting, ’s avonds voordat we ter ruste gingen.

Het was er zeer eentonig en iedereen vroeg zich af wanneer we naar huis konden. Op een dag moesten we verzamelen en deelde een Duitse luitenant het verblijdende nieuws mee dat ‘de Führer besloten had de Hollandse krijgsgevangenen op vrije voeten te stellen!’ Helaas duurde dat nog bijna 14 dagen. Eindelijk konden we vertrekken per trein, zelfs in een wagon met zitbanken! De trein zou ons naar Emmerich brengen, maar reed nog door naar Zevenaar! We kregen een geweldige ontvangst en alles

was goed geregeld, zelfs de NCRV zond deze gebeurtenis per radio uit! We kregen eten, drinken, sigaretten. Zelfs konden we in een ziekenhuis in bad en kregen we schoon ondergoed. We werden verder per auto naar Doesburg gebracht, waar we onze vervoerbewijzen, de laatste soldij en verlofpas in ontvangst konden nemen. Voor overnachting was gezorgd. Daarna per vrachtauto naar Dieren, waar we per bus verder konden naar Zutphen. Daar was geen vervoer te krijgen wegens gebrek aan benzine. Toevallig was vrachtrijder Gosselink in Zutphen. Na enkele tussenstops in Warnsveld kwamen we in Vorden aan. Bervo had niet anders dan een klein oud damesfietsje, waarop ik naar huis ben gepeddeld. Het was net of het hele dorp wist dat we terug waren. Velen hielden me staande en wilden praten, maar ik wilde naar huis. Het weerzien met vrouw en kinderen kan ik beschouwen als een van de gelukkigste momenten in mijn leven".

Geurt Harmsen

DE DUITSE ORGANISATION TODT IN 1944

Wat was en wat deed de TODT? Deze ontwierp en voerde verdedigingswerken uit voor de Duitse oorlogsvoering. De naam TODT komt van Fritz Todt, een Duitser, onder wiens leiding grote verdedigingswerken uitgevoerd werden. De OT was een semi-militaire organisatie. De kleding die ze droegen was geelbruin van kleur met wel een militaire uitvoering en het hakenkruis.

Eind september 1944 kwam er ook in Vorden een kleine groep, ze hadden de opdracht om verdedigingswerken langs de IJsel aan te leggen. Dit waren tankvallen, loopgraven en dergelijke, zo ook in Baak en Steenderen. Hiervoor werden de mannelijke inwoners van Vorden en omstreken bevolen graafwerkzaamheden te verrichten. Ook werd er in de bossen hout gekapt en vervoerd naar Baak en Steenderen. Hiervoor moesten mannen tussen 18 en 55 jaar zich melden bij Irene, een gebouw aan Het Hoge, De TODT ging van huis tot huis langs de deur om de mensen op te trommelen, die naar Irene gestuurd werden.

Kruiwagen Organisation Todt. Foto R. Ellenkamp

Zo kwamen ze ook bij ons langs. Het was tussen de middag, we zaten te eten, mijn vader en Jan Bosman moesten zich ook melden. Ze moesten een schop meebrengen. Ze beloofden dat ze zich met een halfuurtje zouden melden. Mijn vader zei tegen Bosman: "Ga naar huis, we kijken morgen wel verder". Vader ging met een schop naar Irene; toen hij daar aankwam vroeg een medewerker van de TODT waar de andere man bleef, waarop pa zei: "Hij komt zo, hij is aan het zoeken naar een schop. Zodra hij die heeft zal hij wel komen, heb nog maar even geduld".

Mensen die thuis niet gemist konden worden, konden bij hoge uitzondering een vrijstelling krijgen. Ook mijn vader vroeg dit aan, maar dit werd afgewezen. Na een poos mee te zijn geweest wilde hij van dit graven af, hij beschadigde zijn been waaraan hij spataders had en ging daarmee naar de opzichter [een TODT-man] en klaagde dat hij het werk te zwaar vond vanwege zijn been. Daarop kreeg hij een vrijstellingsbewijs en kon hij zijn timmerwerk en oorlogsschades opknappen.

Alle mensen die moesten graven, hadden een verschrikkelijke hekel aan dit werk. Men moest eerst lopen van Vorden naar Baak, dan graven in de klei en dan weer lopen naar huis, waardoor er steeds minder mensen kwamen opdraven. De Duitsers hadden ds. Jansen en Lenselink van De Weppel als gijzelaars opgepakt en deelden mee dat ze zouden worden terechtgesteld als iedereen die moest graven de volgende morgen niet kwam opdagen. Dat had tot gevolg dat er de volgende dag voldoende mensen kwamen om te graven.

Achteraf gezien heeft dit voor de oorlogvoering geen nut gehad, want de Canadezen kwamen niet via de Veluwe maar door de Achterhoek om ons te bevrijden. De Canadezen hadden al lang gezien dat ze daar van al die tankvallen last zouden hebben. Vorden is op 1 april 1945 door de Canadezen bevrijd.

As ie denkt:

Rozen bunt gruun,

de politiek eensgezind,

bu'j niet allene dom

maor ok nog kleurenblind.

Jean Kreunen

DUITSE RING VAN HET AFRIKAKORPS 1941

Deze zilveren ring (zie afb. blz. 12) is op 1 april 1945 gevonden door de toen 15-jarige jongeman Joke Poelder. Als 14-jarige was hij al een keer opgepakt voor het verwijderen van propaganda-affiches voor de Winterhulp en de V-affiches voor Duitsland.

Op school vroeg de leraar waarom hij zo slecht presteerde bij het vak Duits. De 15- jarige Joke zei: “Als ik daar een voldoende voor haal breekt mijn vader al mijn botten”. De leraar heeft dat gemeld aan de NSB-burgemeester en als straf moest hij toen voor de Organisation Todt gaan graven langs de IJssel bij Steenderen/Bronkhorst.
Een Duitse soldaat, genaamd Peter, had medelijden met hem en duwde hem op een gegeven moment in een boerderij en gaf hem zo de kans om na spertijd weer naar huis te komen.
Vader Poelder werd al vroeg in de oorlog door de Duitse bezetter gezocht en was ergens ondergedoken in Zelhem. Zijn zoon was daarom ondergebracht in Vorden bij goede kennissen op het tuinhuis op het landgoed de Kiefskamp.

1 april 1945 de Canadezen komen eraan.

Joke stond aan de weg te kijken naar de vluchtende NSB’ers uit Hengelo Gld. en de terugtrekkende Duitse troepen. De laatste groep Duitsers zat in een wagen met een paard ervoor. Het waren een paar SS’ers met van die bliksemschichten op de kraag en een aantal Luftwaffe-soldaten met blauwe uniformen, in totaal een man of tien. Het viel hem op dat één van die SS’ers met zijn handen in elkaar zat en toen opeens iets naast de wagen in de berm gooide. Joke merkte de plaats waar dat was en wachtte rustig af totdat de Duitsers in de wagen voorbij reden en uit het zicht waren. Hij liep

snel naar de plek waar iets moest liggen en vond na even zoeken de zilveren ring.

Een prachtige en spannende vondst voor een jongen van 15 jaar. Terwijl hij de ring stond te bekijken hoorde hij een zwaar gedreun en kwam er vanuit Hengelo een tank aanrijden. De koepel draaide naar links en naar rechts en hij wist niet goed wat hij moest doen. Uiteindelijk bleef hij maar staan en rustte tegen een betonnen paaltje in de berm totdat de tank naast hem stilhield. Het luik in de koepel ging open en daaruit kwam een Canadees met een vrolijke lach op zijn gezicht en gooide Joke een klein pakje sigaretten toe. Het luik ging weer dicht en de tank reed verder richting Vorden.
Hij rende naar huis vlakbij het kasteel de Kieftskamp en liet zijn pleegvader de sigaretten zien, die deze natuurlijk gelijk inpikte. Het merk was John Player en ze waren verbaasd dat het zo'n klein pakje was met maar 10 sigaretten. Maar ze waren er wel blij mee!

Als nieuwsgierige jongen van 15 jaar ging hij natuurlijk richting Vorden waar hij even later een enorme explosie hoorde.
De Duitsers hadden nog een brug laten springen (de Nordebrug over de Hissinkbeek, later Veengoot in de Hengeloseweg) en de Canadezen stonden ervoor te kijken. Het toeval wilde dat er een pijpleiding werd aangelegd vlak bij de beek en de Canadezen schoven de stalen pijpen van de kant in de beek en creëerden zo een oversteekplaats en het probleem was snel verholpen.
Poelder zag de tank later terug op het plein voor het gemeentehuis in Vorden en Vorden was op 1 april bevrijd!

Vlak daarna ziet hij zijn vader terug en die wil door naar hun huis in Zutphen om te kijken hoe het huis erbij stond. In Zutphen is de situatie echter zeer onrustig en er wordt daar volop gevochten. Vader Poelder neemt grote risico's en gaat door de frontlijn naar zijn huis. Daar aangekomen wordt hij door een paar Duitse soldaten beschoten en raakt levensgevaarlijk gewond. De Canadezen rekenen af met de Duitsers en zorgen ervoor dat de zwaargewonde vader Poelder naar het ziekenhuis in Nijmegen wordt gebracht. Uiteindelijk komt hij daar te overlijden en wordt in een massagraf begraven. De familie heeft nooit een plek gekregen om afscheid te nemen en heeft alleen een formeel overlijdensbericht ontvangen. Voor de heer Poelder heeft de bevrijding daardoor een heel andere betekenis gekregen.

De Duitse Afrikakorps-ring heeft hij altijd gehouden en op 24 oktober 2014 samen met dit bijzondere verhaal aan de auteur geschonken.

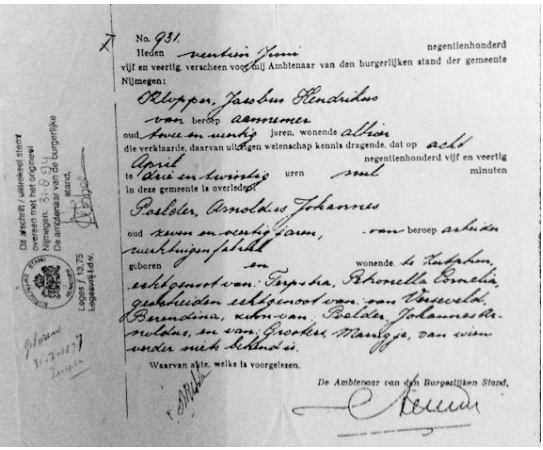

No. 931.
Heden veertien Juni negentienhonderd vijf en veertig, verscheen voor mij Ambtenaar van den burgerlijken stand der gemeente Nijmegen:
Klopper, Jacobus Hendrikus
van beroep aannemer
oud twee en veertig jaren, wonende alhier
die verklaarde, daarvan uit eigen wetenschap kennis dragende, dat op acht April negentienhonderd vijf en veertig te drie en twintig uren nul minuten in deze gemeente is overleden:
Poelder, Arnoldus Johannes
oud zeven en veertig jaren, van beroep arbeider werktuigenfabriek
geboren en wonende te Zutphen, echtgenoot van: Terpstra, Petronella Cornelia, geschreden echtgenoot van: van Verseveld, Berendina, zoon van: Poelder, Johannes Arnoldus, en van: Grooters, Marrigje, van wien verder niets bekend is.
Waarvan akte, welke is voorgelezen.
De Ambtenaar van den Burgerlijken Stand,

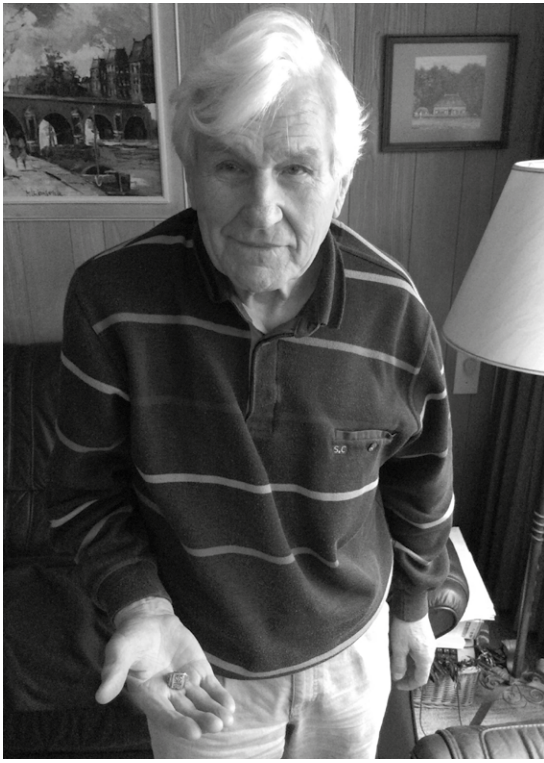

Dina Verkerk - Slöetjes

HERINNERINGEN

Dina was 14 jaar toen de oorlog uitbrak op 10 mei 1940 en herinnert zich dat vader Willem Slöetjes binnenkwam en opgewonden riep: “Ik heb een pantsertrein gezien. Die reed richting Zutphen” (de spoorlijn Zutphen-Winterswijk was destijds nog verbonden met Duitsland). Deze pantsertrein strandde in Zutphen omdat om 5.30 uur de IJsselbrug door de Nederlanders werd opgeblazen. De familie Slöetjes woonde op de boerderij “Knoef”, adres destijds D1 (Mossel), thans is dat Overweg 17.
Vandaaruit hadden ze een wijds uitzicht rondom. Dina woont er nog steeds tot haar groot genoegen, inmiddels 95 jaar!

Hoewel er langs de Ruurloseweg, maar ook aan de Oude Zutphenseweg bomen over de weg lagen, opgeblazen door Nederlandse soldaten, bleken de Duitsers er ook omheen te kunnen rijden. “Zelf zag ik op de Oude Zutphenseweg veel Duitsers voorbijtrekken op motoren met zijspan. Het was één grote stofwolk!”.

De radio werd aangezet en zij hoorde hoe koningin Wilhelmina een vlammend protest liet horen tegen “deze voorbeeldlooze schending van de goede trouw en aantasting van wat tusschen beschaafde staten behoorlijk is”.

Dina herinnert zich: “zeker in het begin hebben we het niet moeilijk gehad. We konden ’s zondags onze gebruikelijke wandelingen richting begraafplaats maken. We hadden daar ook nog een stukje bos waar prachtige gentianen groeiden!”

Er heeft ook geruime tijd een munitietrein op het station gerangeerd gestaan. “Wanneer we bij Albers boodschappen deden, kregen we opmerkingen als: “Dat jullie daor nog dörft te wonen!“

Doordat de familie Slöetjes aangesloten was bij de “Vergadering der Gelovigen” in Zutphen en daardoor veel kennissen in de regio hadden, werd hun verzocht door één van de leden, namelijk Huib Visser, enkele dames uit Zutphen onderdak te bieden. Betje van Doorn en Katrien Boer (uit Leerdam) waren namelijk in Zutphen uit hun pension aan de

Coehoornsingel verdreven, doordat in september 1943 na een luchtaanval een munitietrein op het spoorwegemplacement ontplofte. Hun huis was daardoor zwaar beschadigd. Tevens logeerde nichtje Mini een tijdje op “Knoef”.

Ook via de ‘Vergadering’ kende de familie de ouders van Joop Westerweel, die een verzetsgroep leidde in delen van Nederland en dat in 1944 met de dood moest bekopen. Waarschijnlijk via dit contact werd onderdak verleend aan enkele Joodse jongens uit Loosdrecht, waaronder Max Bischburg en ene Wiebe. Zij bleven enkele weken en moesten daarna weer weg. Gelukkig hebben zij de oorlog overleefd (zie afb. briefkaart). Schrijnend is wel de zin “... al heb ik nog niets van mijn ouders gehoord.” Ook aan anderen werd gastvrij onderdak verleend.

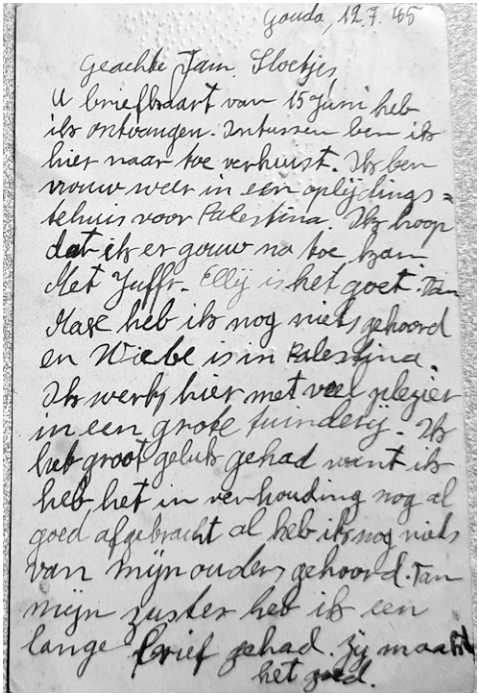
Gouda, 12.7.45

Geachte Jan. Sloetjes
U briefkaart van 15 Juni heb
ik ontvangen. Intussen ben ik
hier naar toe verhuist. Ik ben
nouw weer in een oplijdings=
tehuis voor Palestina. Ik hoop
dat ik er gouw na toe kan.
Met Juffr. Ellij is het goet. Van
Mase heb ik nog niets gehoord
en Wiebe is in Palestina.
Ik werk hier met veel plezier
in een grote tuinderij. Ik
heb groot geluk gehad want ik
heb het in verhouding nog al
goed afgebracht al heb ik nog niets
van mijn ouders gehoord. Van
mijn zuster heb ik een
lange brief gehad. Zij maakt
het goed.

Koerierster ‘juffrouw Elly’ zorgde dat er de nodige voedselbonnen gebracht werden.

Bij mooi weer was dat voor de geallieerden reden om te bombarderen, vooral de overweg Ruurloseweg moest het ontgelden, waar ook Flak (Duits luchtdoelgeschut) stond. Heel naar vond Dina het dan hoe de koeien op de deel erg angstig waren en vreselijk tekeergingen. Toen in Hackfort een Lancasterbommenwerper neerstortte, werden bij de familie Slöetjes enkele ramen verbrijzeld door de luchtdruk. De piloten van verschillende geallieerde vliegtuigen die neergestort zijn, werden door de Duitsers met militaire eer begraven, met schuin over de graven een salvo. Soms onder grote belangstelling van veel Vordenaren, ook Dina is er een keer naar toe geweest. Niet altijd werd dat toegestaan.

Op de boerderij kwamen met enige regelmaat Duitse militairen melk en eieren kopen, die ze gewoon betaalden.
Waarschijnlijk vlak voor kerst 1944 kwamen een paar militairen van bovengenoemde Flak-eenheid in de namiddag bij ons om te vragen of ze daar een speenvarken mochten klaarmaken voor hun kerstmaaltijd. Duitsers waren en zijn (nog steeds) fan van Heiligabend. Bij navraag later is gebleken dat de twee speenvarkentjes die ze bij zich hadden, afkomstig waren van een familie Nijenhuis die destijds tegenover het zwembad woonde. Later bleek, dat er netjes voor was betaald! Op zich niet zo vreemd, dat redelijk jonge kerels het wel interessant vonden om bij een gezin waar nog een jong meisje thuis was, af en toe eens

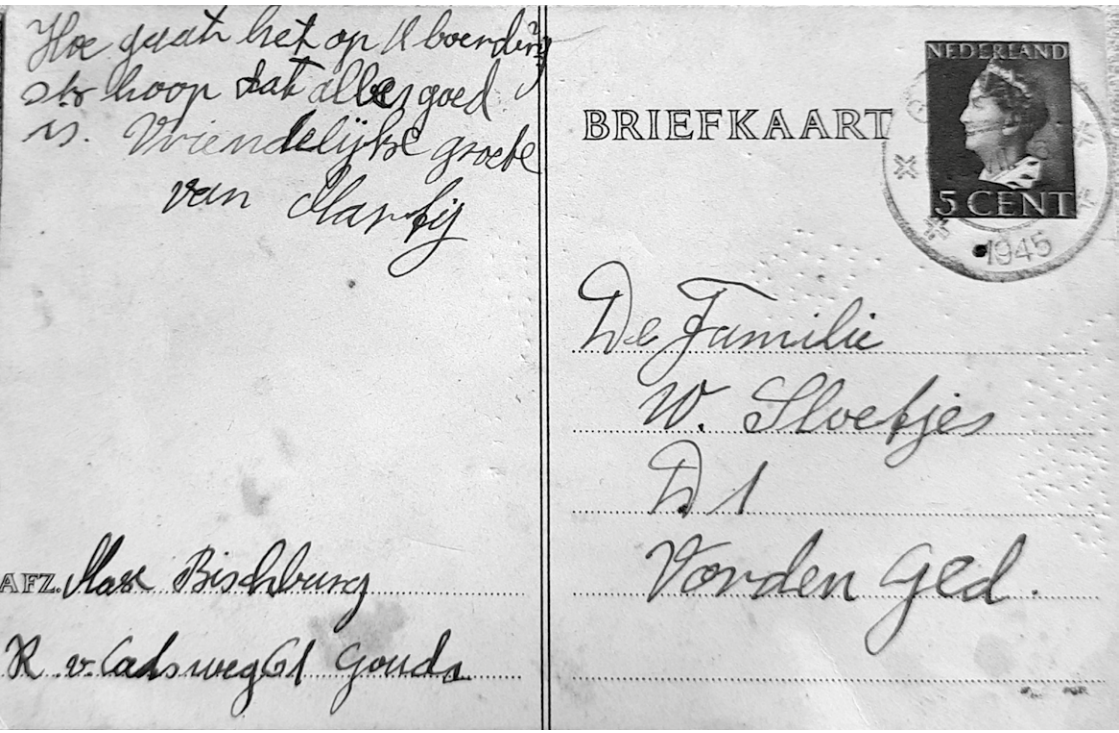

aan te komen. Ze waren er, misschien in wisselende samenstelling, blijkbaar wel vaker geweest. Vader en moeder hebben het voorstel van deze soldaten goed gevonden en er werd begonnen alles zo goed mogelijk te verduisteren. Ze kregen als “vergoeding” wat brandstof (kolen?), een rolle puntdraod en nog wat dingen die ze al lange tijd niet meer hadden gezien en de varkentjes werden geslacht op de deel. Eén van die soldaten was wat ouder, van beroep slager en afkomstig uit Dresden, een andere kwam uit Gronau en daar konden ze verstaanbaar mee communiceren. Die had vrouw en kind(eren), maar op de vraag of hij niet even naar huis kon - niet zover toch? - had hij iets geantwoord in de trant van dat dat zijn wisse dood zou betekenen. “Fahnenflucht” was niet te verontschuldigen ... kortom: moeder Slöetjes werd gevraagd om het te braden en daarvoor had ze vet en uien, etc. ter beschikking gekregen.

Het hele gezelschap is toen met de gebraden varkentjes weer vertrokken en op die avond of misschien een avond kort daarna, werd de Flak-positie door Engelse vliegtuigen onder vuur genomen en er werd ook teruggevuurd.

Hier moet het relaas wel eindigen, want “we hebben deze soldaten nooit meer gezien en weten dus ook niet of ze het er levend hebben afgebracht.”

“Op een keer op de terugweg, samen met een vriendin, van het medicijnen halen bij de dokter voor een zieke tante, hebben we op de Burgemeester Galleestraat ter hoogte van de hoek met de Molenweg, gauw aangeklopt bij een familie Kroeze(?), omdat er Duitse jonge soldaten achter ons aan zaten wat we niet prettig vonden. We zijn daar snel binnengelaten”.

Ook de beschieting van “Buitenzorg” op 18 maart 1945 kan Dina zich nog goed herinneren. “We konden de vliegtuigen zien duiken en we hoorden later dat er een Duitse commandopost gevestigd was”. Een dag of 10 later was Dina met haar ouders op bezoek geweest naar het Timmermanshuis in Delden. “De weg was vol Duitsers die wegtrokken richting Almen. Diezelfde middag ging de overweg in de Almenseweg de lucht in”.

Heel bijzonder: de bevrijders wisten “Knoef” ook te vinden, want de ordonnansen Hillebrand en Johnson kwamen de groeten overbrengen van het Nijmeegse zendelingengezin De Lange! Bij het wegrijden met hun motor met zijspan over de zandweg richting de Kerkhoflaan, reden ze zó enthousiast door de modderbocht dat ze daar onderuitgingen! Opvallend was dat enkele dagen later een andere Canadees, nl. Robert Knieseneck (die bij boerderij ‘De Zelst’ van de familie De Greef gelegerd was), van dezelfde familie de groeten kwam brengen, nu vergezeld van biscuits en bonbons!

Ook Vorden-Noord was bevrijd!

Zoon Barend vult nog aan: “Er zijn zelfs pogingen, nog recent ook, ondernomen om de namen van mijn opa en oma Slöetjes in Yad Vashem opgenomen te zien als ‘rechtvaardigen onder de volken’”. Daar er geen nu nog levende getuigen meer zijn, is dat tot op heden niet gelukt en de familie dringt daar ook niet verder op aan. Een goede kennis in Israël is er nog mee bezig.

Hande

Die ene hand die ow traöne dreugt

in een moeiluke tied,

is völle belangrieker

dan al die andere hande

die klapt veur ow succes.

Frank van Setten

HET OPENBAAR VERVOER IN DE ACHTERHOEK TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG

In het boek 'De geschiedenis van een Gelders streekvervoerbedrijf' van H. Nieweg is zorgvuldig beschreven hoe de GTW (Geldersche Tram Wegen) in Gelderland de oorlog doorgekomen is. Op 10 mei 1940 viel Duitsland ons land binnen. Tijdens de zeer korte periode dat Nederland weerstand geboden heeft, lag het openbaar vervoer volledig stil. Op 14 mei werd de uitvoering weer opgepakt, maar dat ging niet makkelijk. Er waren bruggen opgeblazen om de Duitse opmars te belemmeren, zoals die bij Arnhem en Nijmegen, maar ook lokale bruggen als in Doesburg en Zutphen. Er werden noodbruggen gebouwd, waarbij ook de oude schipbruggen weer in gebruik genomen werden. Een schipbrug is een reeks boten achter elkaar in een rivier waar een brug over gebouwd werd. Als er een schip door moest werd een deel van de brug eruit gevaren.
Direct na het begin van de bezetting was er veel vervoer: familieleden gingen elkaar opzoeken en krijgsgevangen Nederlandse soldaten kwamen weer naar huis.
Het leek even alsof alles rustig doorgang kon vinden, maar dat was maar van korte duur. Al snel liet de bezetter zijn ware gezicht zien en werden brandstof en banden op rantsoen gezet om zelf voldoende voorraden te houden.
Dat betekende dat op creatieve wijze de dienstregeling steeds aangepast moest worden aan de steeds verder beperkende omstandigheden. Daar waar de rails nog lagen, werd de stoomtram weer ingezet. Chauffeurs werden weer machinist of conducteur op de tram. Eind 1940 bestond weer een gemengd bedrijf van stoomtrams en bussen die op houtgas reden, wat in een generator bij de bus gemaakt werd.

Bus met houtgasgenerator op de aanhangwagen

De houtgasgenerator wordt gevuld met hout

De hotgasgenerator, die op een aanhangwagen achter de bus hing produceerde gas, waar een motor op kon werken. Dat vergde een hele organisatie; er moest voortdurend hout gehakt worden en tijdens de rit moest de chauffeur regelmatig de generator opstoken. Een volgende stap was de motor uit bussen te verwijderen en deze te koppelen aan een bus met motor. Met één motor kon de dubbele capaciteit geboden worden.

Ook dit hield op als gevolg van het gebrek aan banden en het feit dat de bezetter steeds meer materieel vorderde voor troepentransporten naar het Oostfront. De vraag naar vervoer was groot.

In de Achterhoek was het tramnet van de GTW nog voor een groot deel beschikbaar. Midden jaren 30 had de bus voor reizigersvervoer de tram volledig vervangen. Voor goederenvervoer reden nog stoomtrams. De tramlijn Zutphen-Doetinchem die door Vorden kwam, werd in 1939 opgeheven en in Vorden werden de rails verwijderd. Er werden in 1940 snel nog aanwezige rijtuigen voor reizigers opgeknapt en weer in de dienstregeling ingezet. Trams reden weer tussen Gendringen en Dieren, Doetinchem – Zutphen – Deventer en voor werklieden naar Emmerich. Om geen doelwit van vliegtuigen te zijn, werden de trams en bussen verduisterd met kappen over de lampen. Wat moet het vreselijk donker geweest zijn voor de machinisten en chauffeurs om hun weg te vinden.
Auto's reden nauwelijks meer en ook fietsen werden op grote schaal gevorderd. Puur door gebrek aan rijdend busmaterieel mocht vanaf 1943 alleen met toestemming gereisd worden voor werk en onderwijs.

Geen plezierritten meer! Personeel was er voldoende. Om te voorkomen dat mannen in Duitsland te werk ge-

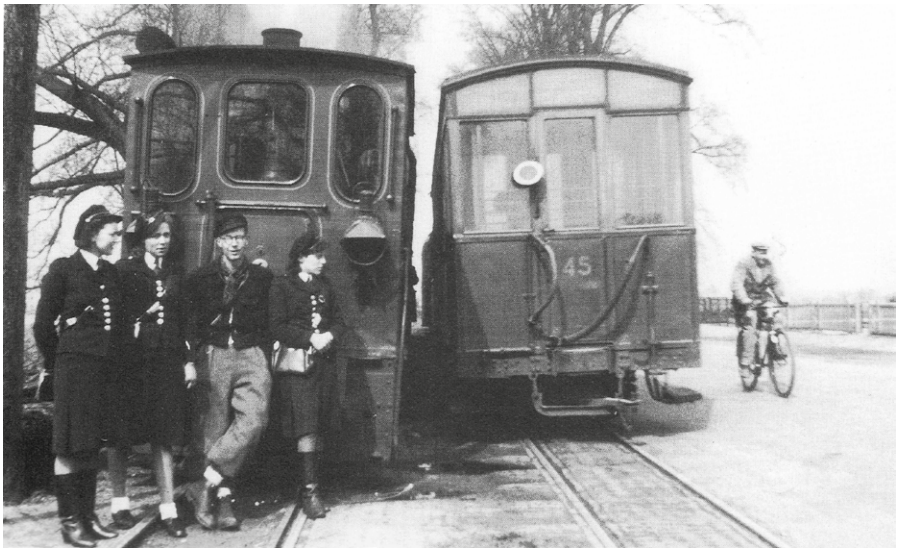

1942 GTW-Stoomtram met personeel en afgekapte lichten

steld zouden worden, bleef iedereen in dienst bij de GTW en zij werden voor van alles en nog wat ingezet. Zo werden bussen expres onklaar gemaakt om te voorkomen dat ze gevorderd werden en in boerenschuren verstopt. In 1944 reden nog een paar trams en bussen onder zeer moeilijke omstandigheden. Beschietingen kwamen regelmatig voor en na de invasie in Normandië op 6 juni werden de omstandigheden steeds grimmiger. Toen Market Garden in de herfst van 1944 helaas op een nederlaag uitliep, was het verder onmogelijk nog vervoer te bieden. Arnhem was door de aanval (een brug te ver!) volledig in een puinhoop veranderd en op 17 september 1944 werd, net als bij het spoor, een algemene staking uitgeroepen. Voor West-Nederland volgde een afschuwelijke hongerwinter. In het oosten was wel genoeg voedsel, maar de bevrijding liet lang op zich wachten. Doetinchem werd bij vergissing gebombardeerd, in Zutphen ontplofte een munitietrein, welke gevolgen nog steeds goed in het stadsbeeld te zien zijn. In maart/april bereikten de Geallieerden de Achterhoek en werd dorp na dorp, vaak nog met gevechten, bevrijd. De bevolking kon na een zwarte tijd weer vrij ademen.

Een door de Duitsers gevorderde Nederlandse bus

Over hoe de Nederlandse Spoorwegen de oorlog door gekomen zijn, is veel geschreven. In 2019 verscheen een interessant boek over de Nederlandse Spoorwegen in oorlogstijd. Na de korte gevechtsperiode in de week van 10 mei 1940 waren zoals eerder vermeld veel bruggen opgeblazen. De verwachting was dat de Duitsers pantsertreinen in zouden zetten. Dat is niet gelukt, alleen bij Gennep was de Maasbrug nog intact en daar is inderdaad een pantsertrein Nederland binnengereden. Hoewel een invasie wel verwacht werd, was Nederland niet goed voorbereid op een bezetting. Er was een Landoorlogsreglement uit 1907 wat er vanuit ging dat de spoorwegen de bezetter moest helpen als dat in het belang van de Nederlandse bevolking was. Een ruim begrip en vrijwel onhanteerbaar in een tijd met een bezetter met veel kwaads in de zin. Er werd voor gekozen het vervoer weer op te starten en met de bezetter werd afgesproken dat NS onder toezicht zelfstandig mocht blijven werken. Reichsbahnmedewerkers hielden toezicht en leerden zo veel, dat bij slechte prestatie de Reichsbahn alles over zou kunnen nemen. Al heel snel werden ook wegens brandstofgebrek dieseltreinen uit dienst genomen en de beperkte elektrische tractie werd door schade aan de bovenleiding ook snel stil gelegd. De stoomlocomotief was weer de enige krachtbron. Ook de NS zorgde dat iedereen en waar mogelijk zelfs meer mensen aan het werk konden blijven om tewerkstelling in Duitsland te voorkomen. Om opgeëist staal aan de bezetter te kunnen leveren werd

op een aantal regionale lijnen het dubbelspoor teruggebracht tot enkelspoor. Dat gebeurde op de Maaslijn en in de Achterhoek tussen Vorden en Ruurlo.

28. Een symbool van de toestand, waarin de Maatschappij na de bevrijding verkeerde: zo werd een bus van de G.T.W. tussen de puinhopen van Arnhem terug gevonden.

Materieel werd ook gevorderd voor militaire doelstellingen en ook bij NS werd het, naarmate de oorlog vorderde, voor het personeel steeds moeilijker. Beschietingen van treinen, sabotage door het verzet om de oorlog voor de bezetter te bemoeilijken en gedwongen inzet door de Duitsers hebben tot veel leed en slachtoffers geleid. Op vrijwel ieder station hangt een herinneringsmonument aan de velen gevallen spoormannen en –vrouwen. Ook op de lijn Zutphen–Winterswijk zijn meerdere keren treinen beschoten, zoals achter de Kranenburg, waarbij een groot aantal paarden levend uit de wagons gehaald konden worden.
Blijft altijd die vreselijke geschiedenis van de transporten per trein van onschuldigen naar de vernietigingskampen in Duitsland. Dan komt naar voren dat een prachtig spoorsysteem met groot maatschappelijk belang ook een werktuig van een verderfelijk regiem kan zijn. Op alle stations langs de lijn van Groningen naar Nieuweschans staan kleine monumenten die herinneren aan deze gitzwarte periode. De treinen van Kamp Westerbork naar Auschwitz en andere kampen reden via deze lijn Duitsland in. Op 17 september 1944 startte na de code-oproep “De kinderen van Versteeg moeten onder de wol” via Radio Oranje, de algemene staking die tot aan de bevrijding in 1945 duurde. Onder veelal moeilijke omstandigheden, zoals onderduiken, moesten de medewerkers een lange koude winter door. Er reden nog treinen, bestuurd door personeel van de Reichsbahn, voor troepentransporten en transporten naar de kampen in Duitsland. Geen goederenvervoer, waardoor het westen van Nederland onder erbarmelijke omstandigheden de bevrijding af moest wachten.

75 jaar, inmiddels 76 jaar, ligt dit achter ons en helaas hebben we dit door de Corona-pandemie niet uitbundig kunnen vieren. Maar als je je erin verdiept is het volstrekt duidelijk dat we onze vrijheid eigenlijk iedere dag moeten vieren!

Joke Buunk - Nieuwenhuis

ONDERDUIKERS OP HET HOGE

Wat veel mensen waarschijnlijk niet weten, is dat er in de laatste jaren van de oorlog een flink aantal mannen ondergedoken zat op Het Hoge.
Zo tussen het loonbedrijf van Seesing en transportbedrijf Woltering (toen nog deels met paarden), hebben heel wat mannen een gastvrij onderdak gekregen.
Als kind begreep ik niet alles, maar door de latere verhalen van mijn ouders en buren werd me veel duidelijk.
Al die mannen moesten eten, maar hadden geen distributiebonnen. Hoe werd dat opgelost?

Mijn vader (Willem Nieuwenhuis) werkte bij Seesing en kwam dus geregeld bij boeren maaien en dorsen. Al het graan moest geregistreerd worden door een commies die erop toezag hoeveel er geoogst werd. Deze man werd dan afgeleid door de boerin met koffie en een praatje. Ondertussen werden er snel een paar zakken rogge of haver weggemoffeld.

Die zakken gingen naar Gerritsen, de molenaar op Het Hoge. Daar werd stiekem gemalen en het meel werd naar bakker Scholten (tegenover ons) gebracht. Die bakte er brood van, dat dan aan ‘ingewijden’ zonder bon geleverd werd.

In de witte schuur van Brandenbarg tussen de nummers 17 en 19 (die er nu nog staat), werd er met enige regelmaat clandestien geslacht: een varken, kalf of schaap. Zelf hadden we kippen (en dus ook eieren) en haantjes om te slachten. Er was melk van 1 of 2 koeien. Ook waren er enkele varkens en veel groente, aardappels en fruit uit een grote moestuin.

Gewoonlijk zaten er ’s avonds wel 4 of 5 mannen bij ons aan tafel. Voor mij waren dat allemaal ‘ooms’. Mijn vader die vaak wat later thuiskwam, vroeg dan wel eens “Bertha, kan ik er nog wel bij in?”, want onze keuken was niet zo groot.

Waar die ‘ooms’ allemaal sliepen, wist ik niet. Maar mijn vader had in het schuurtje boven de varkens een zolder gemaakt waar ze de nacht doorbrachten. ’s Avonds haalde hij altijd voor de

De witte schuur achter Het Hoge 17-19

veiligheid de 'lere'(ladder) weg. Ook bij verschillende buren sliepen ze in schuilplaatsen.

In een leeg kippenhok in onze tuin woonden evacués uit Gendt (Betuwe), namelijk een echtpaar met dochter en verloofde. Hun zoon Hans was met tbc op 'Het Kervel' in Hengelo opgenomen, waar we hem dan geregeld lopend opzochten. In het kippenhok was het 's avonds vaak gezellig met z'n allen om de grote potkachel.

Echt spannend werd het toen Zutphen gebombardeerd werd. Naast de witte schuur waren grote betonnen ringen in de grond gegraven, die als schuilkelder dienst deden. Vrouwen en kinderen gingen er eerst in, de mannen bleven nog wel eens kijken wat er gebeurde.

Het was al met al een heel spannende en geheimzinnige tijd, maar er was veel saamhorigheid in onze buurt, iedereen hielp elkaar. Ik had en heb veel bewondering voor al deze 'gewone' mensen, die vaak met gevaar voor eigen leven veel medemensen in nood hebben geholpen.

De bevrijding is uitbundig gevierd met een versierde straat, een praalwagen met 1e prijs en het ontstaan van de toneelvereniging DEV (Door Eendracht Vriendschap), later voortgezet als Vordens Toneel.

Wim Jansen

MIJN HERINNERINGEN

Ik ben geboren in maart 1937, dus toen de oorlog begon was ik amper drie jaar oud. Dat is een leeftijd waaraan je nauwelijks enige herinnering kunt toeschrijven. In dit stukje dus geen herinneringen over de eerste oorlogsjaren.
Dat de Duitsers in 1940 door ons dorp trokken heb ik zeker niet bewust meegemaakt. Ik herinner me wel vaag verhalen over het gegeven dat de oude baron van der Borch de Duitsers de weg naar Zutphen zou hebben gewezen via de Oude Zutphenseweg, aangezien de genie van het Nederlandse leger op de Ruurloseweg versperringen had aangelegd van omgezaagde bomen, die dwars over de weg waren gevallen. Dat kunnen echter evengoed verhalen zijn geweest die veel later, op verjaardagen en dergelijke, de ronde deden.

Marcherende Duitse soldaten.
Mijn eerste werkelijke herinneringen aan de oorlog stammen ongeveer uit 1944, toen pelotons Duitse militairen, al zingende, vanuit het dorp langs ons huis trokken op weg naar Het Galgengoor in Het Groote Veld om daar te gaan oefenen met de 'Panzerfaust', waarmee ze de verwachte geallieerde tanks dachten te gaan bestrijden. Soms reed daar dan ook een soort met hout bekleed voertuig voor de colonne uit dat de vijandelijke tank moest voorstellen, en dat als 'oefenobject' fungeerde, denk ik. Bij dat oefenen mocht je uiteraard niet aanwezig zijn, denk ik nu. Ik kan mij niet herinneren of we dat ook ooit geprobeerd hebben, trouwens.
Dat zingen van die Duitse soldaten is mij nog het beste bijgebleven, want je kon een boel over die Duitsers vertellen, maar zingen konden ze wel! De teksten van hun liedjes gingen over 'Das Westerwald' en over 'Wir fahren nach Engeland'. Ik probeerde die teksten bij thuiskomst wel eens na te zingen, maar dat werd niet erg op prijs gesteld.
Er liep ook altijd een trommelslager voorop en met een vriendje uit onze straat zijn we wel eens een eind meegelopen, al trommelend op onze, met een stuk touw om onze buikjes vastgebonden blikken bussen, die dienst deden als trommels.

Gaarkeuken
Naast ons huis, achter de boterfabriek, in een gebouw waarin rolluiken zaten en waarin later de melkpoederfabriek werd gevestigd, stonden enkele grote stalen ketels met een dubbele wand die verhit werden met stoom. Daarin werd eten bereid voor de Duitse militairen en daar ging ik wel eens kijken. Meestal werd ik weggejaagd door de dienstdoende kok, maar er was er één, een oudere man van misschien al wel zestig jaar, die geen bezwaar had dat ik daar rond liep. Ik herinner hem mij als een aardige man, hij heette Heinrich en zo mocht ik hem ook noemen. Hij noemde mij zijn 'kleine kameraad' of iets dergelijks en ik mocht hem wel eens helpen om met de waterslang de vloer nat te spuiten als hij ging schrobben.

Nachtvluchten boven ons dorp.
In diezelfde tijd waren er ook de nachtvluchten van geallieerde bommenwerpers op weg naar te bombarderen doelen in Duitsland. Dat was een hevig en angstaanjagend geluid en vaak werd je als kind dan door je ouders uit bed getrommeld en naar de (schuil)kelder gebracht, totdat het weer rustig was in de lucht.

Ook toen heb ik wel eens stiekem met mijn vader buiten staan kijken naar wat er allemaal in de lucht boven onze hoofden gebeurde. Onze buren, de familie Lubbers, waren dan meestal ook buiten, hoewel dat door de bezetter streng was verboden, want je mocht in de spertijd beslist niet buiten zijn, maar dat gebeurde natuurlijk stiekem toch wel. Er werd dan zachtjes gesproken over wat er op dat moment te zien was. Vaak was het bewolkt en hoorde je alleen maar het zware gebrom van de bommenwerpers en het lichtere, jankerige geluid van de jagers daar tussendoor. Ook zag je zoeklichten met hun enorm sterke lichtbundels langs de hemel strijken op zoek naar een vliegtuig. Als ze erin slaagden om zo'n toestel in hun lichtbundels te krijgen en te houden dan werd er daarna met luchtdoelgeschut op geschoten. Als het helder was zag je, naast miljoenen sterren, ook zeer duidelijk de bommenwerpers overkomen. Ook zaten daar dan soms Duitse jagers tussen die probeerden zo'n bommenwerper uit de lucht te schieten.
Door de verplichte verduistering van alle huizen was het toen onvoorstelbaar donker buiten, dat zie je tegenwoordig echt niet meer in onze dichtbevolkte streken.
Meerdere vliegtuigen zijn er toen in de buurt van ons dorp neergestort, ook bijvoorbeeld in de buurtschap Delden en jongens uit die buurt zag je dan enkele dagen later op school trots de gevonden attributen tonen aan hun klasgenootjes; spannend! Zij maakten onder anderen ook ringetjes en andere sieraden van stukken vliegtuigglas die ze hadden gevonden in de buurt van die plekken des onheils.
Mijn buurjongen Jan Lubbers, een jaar of acht ouder dan ik, had ook zo'n stuk glas op de kop getikt en daar wilde hij ook een ringetje van maken. We zijn dagenlang bezig geweest om daar een mooi rond gat in te maken en de buitenomtrek ook mooi rond te krijgen. Dat gebeurde op de draaibare slijpsteen waarop zijn vader, timmerman, normaliter zijn beitels sleep en ik mocht dan de steen laten draaien!

Wel of niet naar school.
Als je zes jaar werd dan werd je leerplichtig en moest je naar school. Ik ging naar de openbare dorpsschool waarvan toen meester Vedders het schoolhoofd was. In het begin van mijn schooltijd ging alles er vrij normaal aan toe en ik kwam in klas één bij juffrouw Scheltens. Die heeft toen uit alle macht geprobeerd om mij rechts te leren schrijven want ik was kennelijk links. Nou, dat had ze beter niet kunnen doen want mijn handschrift was en bleef daarna zeer moeilijk leesbaar!
In 1944 begonnen de problemen met wel of geen les. Ik zat toen in de klas bij meester De Groot. De Duitsers hadden onze school gevorderd en er werden soldaten in gelegerd. Dat gebeurde toen met meerdere openbare gebouwen.
Vanaf die tijd kregen wij op verschillende plaatsen les en ik herinner mij dat wij onder andere les kregen in de voorkamer bij ons klasgenootje Annie Lettink, dochter van de smid Ab Lettink op de Nieuwstad.
Soms ook moest je een blok hout meebrengen van huis zodat het tijdelijke klaslokaal tenminste een beetje aangenaam verwarmd kon worden. Ook hadden we wel les in het zaaltje van café Lettink aan de Almenseweg en vast nog wel op meer adressen maar dat weet ik niet meer.
In die tijd kregen we ook naar Vorden geëvacueerde kinderen bij ons in de klas. Ik herinner mij Lydia en Kiekie van Hoek, twee meisjes die in huis waren bij mevrouw Van Mourik, de weduwe van

apotheker Willem van Mourik. Ik heb die twee, na 75 jaar, onlangs nog weer eens ontmoet. Lydia was toen pas weduwe geworden van mijn oud-buurjongen Rudi Huurneman.
Verder hadden wij twee zusjes in onze klas die in huis waren bij de familie Poesse op de Zutphenseweg, hun namen weet ik niet meer. Dan was er ook nog het gezin Uitterschout in Vorden komen wonen, één van hun dochters, Ditty, zat bij ons in de klas.
Die ellende van slecht en weinig onderwijs was direct na de oorlog ook nog niet afgelopen want toen werden er Canadese soldaten gelegerd in de openbare ruimten.

Evacués in Vorden en inkwartiering.
Ook evacués, veelal uit het westen van ons land kwamen er toen naar Vorden en die werden bij mensen, die nog ruimte in hun huis over hadden, ingekwartierd. Bij ons was de eerste evacué een oudere dame uit Den Haag. Ze praatte bekakt en ze vertelde aan ons kinderen, ik zal dat nooit vergeten: “Bij ons in Den Haag ken je de son in de see sien sinken”.
Ze weigerde categorisch ook maar om één vinger uit te steken in ons huisgezin en dat maakte mijn moeder na een paar dagen zo kwaad dat die naar het dorp ging om bij de toewijzingscomissie haar beklag te doen over zo veel arrogantie. De kakmadam werd toen dezelfde dag nog overgeplaatst naar een gezin aan het Lange Pad, nu Insulindelaan geheten. Wij kregen toen een mevrouw uit Arnhem in huis, die was pas weduwe geworden en had twee jonge kinderen bij zich. Dat ging heel goed bij ons, het was een schat van een mens.
Daarna zijn er vast nog wel meer evacués gekomen maar dat weet ik verder niet meer.

Wel dat we in de winter van 1944 inkwartiering kregen van een Duitse officier, die overdag zijn werkzaamheden had bij café Bloemendaal, tegenover het station. Hij woonde bij ons in de voorkamer en had daar wél elektrisch licht, terwijl wij dat in de rest van het huis niet hadden, dat vond ik een vreemde zaak. Wij zaten ‘s avonds bij een carbidlampje in de keuken en hij zat bij elektrisch licht in de voorkamer. En hij had ook een radio, waarnaar wij stiekem meeluisterden in onze aangrenzende woonkamer. Spannend, vond ik.

Bombardement op twee villa´s halverwege Warnsveld.
Ook herinner ik mij nog dat er in 1945, ik geloof op een zondag, een bombardement plaatsvond op twee villa’s halverwege de weg naar Warnsveld waarin blijkbaar belangrijke Duitse militairen waren gehuisvest. Die villa’s waren Buitenzorg en Hoekendaal en er bleef na dat bombardement weinig van over. Heel Vorden had de vliegtuigen wel zien aanvallen, want ze scheerden over het dorp en later wist mijn buurjongen te melden waar het was. Ik was net van

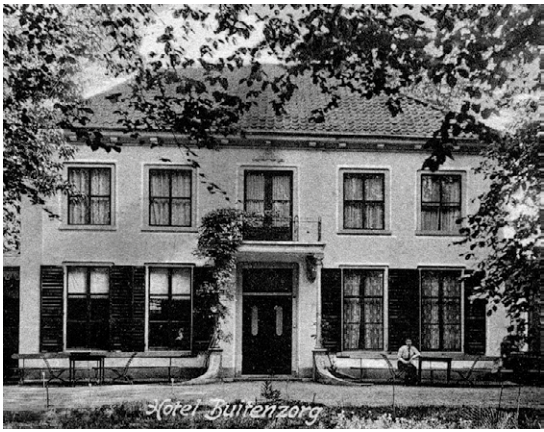

plan om daar de volgende dag eens even te gaan kijken en wilde bij ons de tuin uit glippen, maar mijn vader kon mij nog net in het nekvel grijpen en zodoende verdere activiteiten mijnerzijds voorkomen met de woorden: “waor wol ie eigenlek hen, hier blieven!” En na mijn antwoord: ”Daor heb ie niks te zuuken”. Jammer, maar misschien ook wel goed want later werd er verteld door toeschouwers, dat er lijken van Duitse soldaten boven in de bomen hingen, niet direct een aangenaam schouwspel voor jeugdigen. Villa Buitenzorg, rechts van de weg, is na de oorlog herbouwd; villa Hoekendaal, daar tegenover niet, alleen het toenmalige koetshuis staat er nog.

V1 en V2 vliegende bommen boven Vorden.

Tegen het einde van de oorlog kwamen er plotseling vreemde toestellen in de lucht. Het waren een soort van zelfvliegende bommen. Ze werden V1 en V2 genoemd door onze ouders en we hoorden ook dat ze werden afgeschoten vanaf lanceerplaatsen in de buurt van Harfsen om doelen als de steden Antwerpen en Londen te bombarderen. Ze maakten een heel apart geluid en je kon ze van verre horen aankomen. We leerden luisteren of ze de volgende fase van hun vlucht bereikten, je kon ze, plat gezegd, horen overschakelen. Als ze die volgende fase haalden dan was er voor ons geen gevaar meer want dan vervolgden ze hun vliegtocht. Als echter die volgende fase niet bereikt werd dan kwamen ze onherroepelijk naar beneden. Waar en hoe dat gebeurde was de grote vraag maar dat was heel erg spannend, het waren dan met recht ongeleide projectielen. Er zijn er verscheidene in onze streken naar beneden gekomen, vooral ook in de buurt van Almen.
Ik meen mij vaag te herinneren dat er eentje boven Vorden rondcirkelde die de volgende fase niet gehaald had en die toen net zolang in grote bogen in de buurt van het dorp rond cirkelde totdat de brandstof op raakte en toen is hij ergens neergekomen. Ik weet vreemd genoeg alleen niet meer waar en ook niet meer of hij ontploft is of niet; vreemd is dat. Maar ja, onderhand heb ik bijna een hele boekenplank vol boeken en boekjes over de geschiedenis van Vorden en het prachtige boekje `Vorden tijdens de bezetting` van Robert Ellenkamp biedt nu mooi uitkomst om deze prangende vraag te beantwoorden. Die V1 kwam tot stilstand tegen de gevel van de toenmalige Boerenleenbank aan de Ruurloseweg, maar hij ontplofte gelukkig niet.

De Hongerwinter van 1944/1945.

Het was ook de tijd van de hongerwinter, een zeer dramatische periode in de Nederlandse geschiedenis. Die hongerwinter was hier voor de bevolking nauwelijks aan de orde want bijna iedere familie verbouwde zijn eigen voedsel en velen lieten in oktober hun eigen vetgemeste varken slachten. Het hongerprobleem deed zich voor in de grote steden in het westen van ons land. Je zag dagelijks stumpers van mensen met karretjes of mensen op fietsen met massieve banden door ons dorp trekken, op zoek naar adressen waar ze nog wat te eten konden kopen of ruilen voor zilveren bestek of sieraden en dergelijke. Het was een mensonterend schouwspel waarmee ook hier iedereen, die zijn ogen open had, geconfronteerd werd. Ze sliepen veelal bij boeren in het stro. Gelukkig konden de meesten na een paar dagen ‘schooien’ weer richting huis vertrekken met hun soms gammele vervoermiddelen gevuld voor hopelijk een behoorlijke periode.

Trillende etalageruiten.
Bijna tegen het einde van de oorlog herinner ik mij nog een bombardement waarvan onze ouders zeiden dat die op het Duitse Emmerik plaatsvond. Ik heb dat stilletjes eigenlijk altijd een beetje in twijfel getrokken want Emmerik is een stad in Duitsland en hemelsbreed toch zeker wel 35 kilometer van Vorden verwijderd.
In diezelfde tijd is immers ook Doetinchem bij vergissing gebombardeerd en ik heb toch steeds het idee gehouden dat dat het bombardement was waarvan we in Vorden die schokgolven konden voelen.
Vreemd was vooral dat je dat bombardement zo duidelijk kon horen; het onheilspellende gedonder was urenlang zeer hoorbaar voor ons in Vorden. Je kon het echter niet alleen goed horen maar ook voelen. De grond trilde onophoudelijk, heel eng was dat eigenlijk. Als je bij ons in de kamer voor het raam ging staan kon je verderop bij Visser Manufacturen de grote etalageruiten duidelijk zien trillen, ik heb dat nooit meer vergeten.
Wat moet dat daar, waar het ook geweest mag zijn, toen een onvoorstelbaar inferno gegeven hebben.

De Bevrijding.
Vorden is bevrijd op 1 april en dat is geen aprilgrap!
Al te veel kan ik mij daarvan niet herinneren, maar het ging er wel spannend aan toe. Het gonsde van de elkaar tegensprekende berichten: dan waren de bevrijders, komende vanuit de richting Ruurlo, al gesignaleerd bij de kruising Ruurloseweg/Wildenborchseweg en zaten daar de mensen al aan de Engelse thee, daarna hoorde je dat de troepen zich weer teruggetrokken hadden richting Ruurlo. Al met al was het een onoverzichtelijke situatie en er waren eigenlijk nauwelijks verbindingen. Naar ik later gehoord heb was er blijkbaar wel enig telefonisch contact tussen de boterfabrieken in de Wiersse en in Vorden.

De spoorwegovergang in de Almenseweg opgeblazen.
Bij ons speelde er nog een ander probleem mee en dat was de spoorwegovergang op de Almenseweg, een goede honderd meter van ons huis verwijderd. Er was al dagen bekend dat daar springstoffen onder de rails geplaatst waren door de Duitsers en dat die spoorwegovergang opgeblazen zou worden als de laatste Duitse militairen daarover in de richting van Almen vertrokken waren. Mijn vader had ons daarom ten strengste verboden om ons huis te verlaten en er waren bij ons in de buurt berichten verspreid om toch vooral alle deuren en ramen tegen elkaar open te zetten zodat deze bij de te verwachten hevige explosie de luchtverplaatsing zo veel als kon vrije doorgang te verlenen. Dat zou de kans op eventuele schade zo klein mogelijk maken.
Inderdaad vloog de overweg op een gegeven moment met een geweldige klap de lucht in en zoals voorspeld viel de schade bij ons mee; ik kan mij tenminste geen schade herinneren.
Wel meen ik mij te herinneren dat van het huis van buurman Huurneman, dat vlak bij de overweg stond, alle ramen eruit geblazen waren.
Onze bevrijders reden ook bij ons door de straat richting Almen en gingen eenvoudig in een boog om de krater heen die bij die explosie ontstaan was. Dat was dus een zinloze en geldverslindende actie geweest.
Wij stonden in grote aantallen langs de weg om de Canadezen toe te juichen en

voor hen te applaudisseren. Mijn vader stond met een mand vol verse eieren langs de weg die bij de Canadezen goed in de smaak vielen en die hem daarvoor beloonden met sigaretten, pakjes kauwgum (door buurjongen Jan Lubbers Kew-Kew genoemd) en repen chocolade. Dat was de eerste keer in mijn leven dat ik die lekkernijen proefde, zalig!
Een paar dagen later werd de gaarkeuken van mijn vriend Heinrich weer in gebruik genomen, maar nu door de Canadezen. Daar zag ik voor het eerst in mijn leven echt wit brood, dat achteloos was weggegooid in een afvalbak. Twee hele wittebroden van een enorm formaat stonden in die afvalbak mij aan te kijken en toen heb ik, denk ik, voor het eerst iets gestolen. Ik greep die twee broden en rende er mee naar huis. Mijn moeder was stomverbaasd, ook toen ik had verteld hoe ik er was aangekomen. Ze heeft me niet bestraft voor mijn zonde maar de broden doormidden gesneden en mij er mee naar onze buren Lubbers, Luimes en Stapper gestuurd, zodat iedereen eindelijk weer eens kon proeven hoe echt wit brood smaakt, want dat hadden we al heel lang niet meer geproefd. Het smaakte lekkerder dan tegenwoordig cake, zeker weten! En er was ook niemand die zei: "dat gegapte brood uut de vuulnistonne lust wielle niet".

Het kampement van de Canadezen bij Huize Vorden.
Met mijn vader ging ik kijken waar de Canadezen hun kampement hadden opgeslagen. Dat was waar nu de zichtlaan van Huize Vorden is. Vanaf het pleintje voor het kasteel tot aan het bruggetje over de Veengoot stonden aan beide kanten van het veld een enorme rij legervoertuigen in het gelid met de neuzen naar het bos en de laadbakken naar het midden gericht, watervoertuigen en dergelijke stonden ertussen, werkelijk een fantastisch schouwspel en ik zie het zo weer voor mij. Later, toen ze vertrokken waren gingen wij, kinderen, zoeken of wij daar nog iets van waarde konden vinden, net zoals tegenwoordig kinderen gaan zoeken als er ergens de kermis weer wordt afgebroken.
Een gouden tijd brak aan voor de kinderen want er viel weer zo veel te beleven. Vlotten maken van door de Canadezen achtergelaten jerrycans en dan

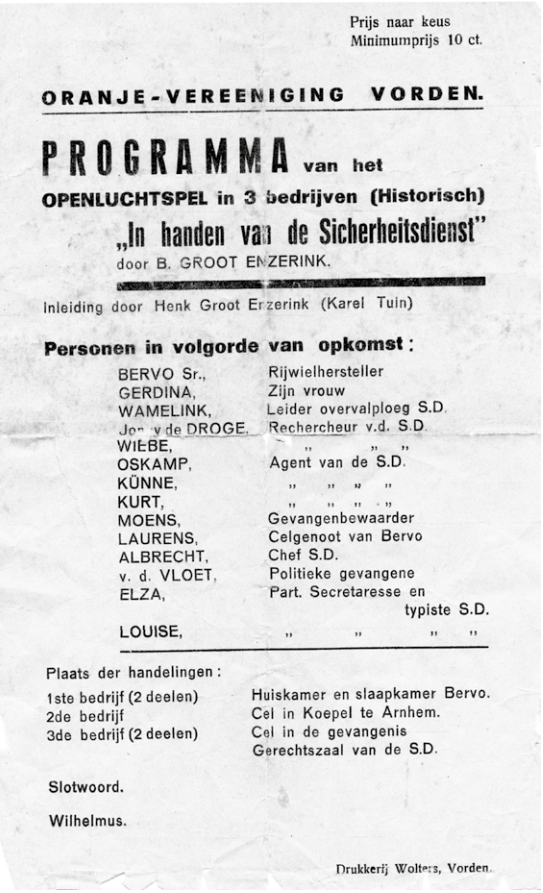

Prijs naar keus
Minimumprijs 10 ct.

ORANJE-VEREENIGING VORDEN.

PROGRAMMA van het

OPENLUCHTSPEL in 3 bedrijven (Historisch)

„In handen van de Sicherheitsdienst"

door B. GROOT ENZERINK.

Inleiding door Henk Groot Enzerink (Karel Tuin)

Personen in volgorde van opkomst:

BERVO Sr.,	Rijwielhersteller
GERDINA,	Zijn vrouw
WAMELINK,	Leider overvalploeg S.D.
Jo[illegible] v.d. DROGE,	Rechercheur v.d. S.D.
WIEBE,	" " "
OSKAMP,	Agent van de S.D.
KÜNNE,	" " "
KURT,	" " " "
MOENS,	Gevangenbewaarder
LAURENS,	Celgenoot van Bervo
ALBRECHT,	Chef S.D.
v. d. VLOET,	Politieke gevangene
ELZA,	Part. Secretaresse en typiste S.D.
LOUISE,	" " " "

Plaats der handelingen:

1ste bedrijf (2 deelen)	Huiskamer en slaapkamer Bervo.
2de bedrijf	Cel in Koepel te Arnhem.
3de bedrijf (2 deelen)	Cel in de gevangenis Gerechtszaal van de S.D.

Slotwoord.

Wilhelmus.

Drukkerij Wolters, Vorden.

oorlogje spelen op de Hissinksbeek, nu Veengoot geheten. Of in de Vordensebeek naar weggegooide munitie zoeken op de plek waar toen de houten watermolen stond en waar het stikte van de waterratten, brrrrrrr!
Heerlijk vrij, bijna alles mocht weer en als het soms wat te gek werd dan waren daar altijd nog de dorpsagenten Kamphuis, Wonnink en later ook Maters, die vrijwel iedereen bij naam kenden. Ook van de meeste kinderen en hen, zo nodig, tot de orde riepen.
Het leven kwam heel langzaam weer beetje bij beetje op gang. Treinen naar Zutphen reden er nog niet, maar het vervoer werd verzorgd, eerst door Canadese legertrucks, later door bussen en tenslotte gingen de eerste treinen weer rijden.
Eind augustus/begin september werd er in Vorden vier dagen lang de bevrijdingsfeesten gevierd met allerlei volksspelen en een grote optocht waaraan bijna het hele dorp en de buurtschappen meededen. Er werd ook een dramatisch openlucht toneelstuk opgevoerd op de weide achter de boterfabriek, geschreven en geregisseerd door Berend Groot Enzerink wiens zoon Henk in het verzet had gezeten en dat handelde over de oorlogstijd.
Ik kan me nog wel meer bedenken, bijvoorbeeld over een Canadees langeafstandskanon dat een paar dagen achter ons achterste kippenhok, bijna bij Beeftink in de tuin, heeft staan vuren in de richting van Almen en Harfsen. Daar werd toen nog heftig strijd geleverd met de bezetters, die zich nog lang niet gewonnen gaven. Stapels grote hulzen lagen er toen opgestapeld tegen de achterkant van ons kippenhok.

Afsluitend spreek ik de wens uit dat er nooit meer zo'n tijd zal komen.

Joke Wiltink

EEN JOODS KIND OP DE JULIANASCHOOL

Dit jaar is het 76 jaar na de bevrijding. De verhalen leven nog, maar de vertellers zijn schaars geworden. De overlevenden kunnen vertellen. Maar velen zijn omgekomen.

Op 27 januari was het Holocaust Memorial Day: 76 jaar geleden werd vernietigingskamp Auschwitz bevrijd. Voor enkelen op tijd, voor velen te laat. 112 uur achtereen werden namen opgelezen van hen, die daar omkwamen. “Zolang iemands naam genoemd wordt, leeft hij voort” zegt de Jood. Eén van die opgelezen namen was die van Elly Sanders, een meisje van 10 jaar. Ze heeft meer dan een jaar in de Wildenborch gewoond in het gezin van de familie Eggink in Barchem. Ze was daar ondergedoken. In die periode ging ze gewoon naar de Prinses Julianaschool bij meester Dirkze. Op 27 augustus 1943 om drie uur ’s middags kwamen twee mannen bij het gezin Eggink, ze kwamen Elly halen…..
Ook haar ouders en zusje en broertje, die elders ondergedoken waren, zijn opgepakt. Ze werden allen naar de Hollandse Schouwburg in Amsterdam gebracht. Op 7 september is het hele gezin via Westerbork doorgestuurd naar Auschwitz, waar Elly en haar familie op 10 september 1943 werden vergast. Beide ouders 41 jaar, zusje 8 jaar en broertje 4 jaar.

Er waren onderduikers, maar ook velen die voor eten vanuit het westen van het land naar hier kwamen. Op het platteland werd geen honger geleden, bijna iedereen had een boerderij, dus voedsel van eigen erf waarvan uitgedeeld werd. Onderstaand gedicht komt van een familie uit Utrecht in 1946 “als dank voor de hulp in de oorlog”:

Ter herinnering aan den
barren winter 1944/45.
Winter, vier- op vijf en veertig, Strenge
vorst in ’t arme Land.
Geen vervoer; kou, honger, sterfte
teisterd’ ons van grens tot strand. Duizenden zijn uitgetogen
worstelend om hun behoud;
vonden dat op ’t Platteland
bij mensen met een hart van goud.
Nederland, Nederland,
ons geliefde Vaderland.

Eerder verschenen in “De Wildenborcher” 2010, artikel licht bewerkt.

Geurt Harmsen

HET GING ONS KORT LANGS DE KLUNGELS

In de school aan Het Hoge lagen Duitse soldaten. Deze maakten van de stevige platen die ze op de zolder van de school vonden, poppen waarmee ze naar de schietbaan gingen en daar gebruikten als schietschijf. Hierbij hadden ze hout nodig om deze platen aan het staan te krijgen.

Hiervoor kwamen ze bij mijn vader omdat hij timmerman was. Maar pa zei: “Ik heb geen hout meer, jullie moeten naar de Ruurloseweg. Daar is een houthandel. Die levert ook hout aan de Wehrmacht.” De soldaten vroegen waar ze moesten zijn, waarop pa mij en mijn broer Wim vroeg de soldaten de weg wijzen, “Loop maar een stukje mee”.

Zo gingen we samen met een paar soldaten op weg. Het was zondagmorgen en mooi weer toen we ter hoogte van de Boerenleenbank waren en vliegtuigen de overweg kwamen bestoken. Dit gebeurde wel vaker, want dan beschoten ze een weg én de spoorweg. De soldaten namen ons mee en sprongen in een éénmansgat, die langs de weg waren gegraven. Tijdens dit bombardement viel er dicht bij ons een bom die ontplofte. We zaten wel in de piepzak, want het hele gedoe duurde toch wel een poosje. In de Empofabriek zaten ook Duitsers die schoten op de vliegtuigen.

Toen alles weer rustig was en wij uit het gat gekropen waren (we zaten onder het stof en zand), gingen we verder.

Even later kwam onze pa ons achterop; hij had het hele spektakel gezien en zat in angst. Hij wist dat we ergens langs de Ruurloseweg liepen en onderweg was hij Wim al tegen gekomen, maar ons had hij nog niet gezien. Hij hield ons staande, vertelde de soldaten waar ze hout konden halen en dat ik mee naar huis moest. Hier hadden ze wel begrip voor, dus kwamen we zonder schrammen weer thuis.

Tijdens dit gebeuren is er ook een bom bij de Van Haaften (Bella Vista) aan de Zutphenseweg gevallen en ontploft. Bij ons thuis waren nog een paar ruiten stuk door de explosies.

3 vrouwen (namen onbekend) in bomkrater bij Bella Vista. Foto Coda beeldarchief

EXTRA FOTO'S

Bij den Bramel in de boom gekrast, 1945

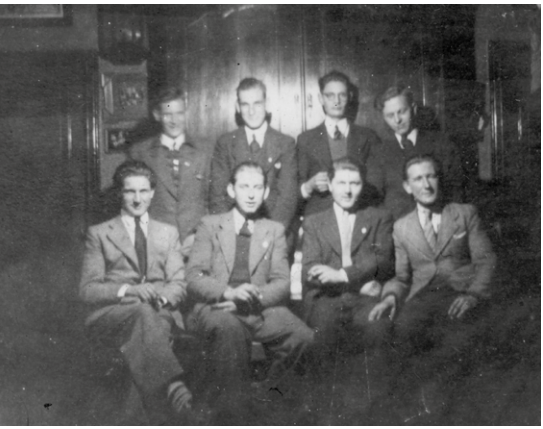

Onderduikers bij Boerle

Omgewaaide boom in 1944.

Onderduikers bij Boerle